

Het aanbod der genade

Mij is gevraagd door uw ab-actis een lezing te houden over het '*aanbod der genade*' en dit in verband te brengen met de onwederstandelijke genade ('*gratia irresistibilis*'). Wij zitten daarmee in het hart van de prediking en pastoraat en in het hart van de vragen die ons bezig houden in ons ambt en in ons eigen persoonlijk leven.

Ik heb de lezing ingedeeld in 2 punten: 1) Hoe is hier over gedacht in de theologie en 2) Wat leert ons de Heilige Schrift?

1. Hoe is hier over gedacht in de theologie?

In de gereformeerde theologie is het '*aanbod der genade*' een veelbesproken onderwerp. Het gaat over de vraag, of God aan *alle* mensen, die het Evangelie horen, Zijn genade werkelijk aanbiedt en zo dit het geval is, wat men onder dit aanbod heeft te verstaan? Deze vraag is namelijk een dringende vraag in de gereformeerde theologie, omdat dit de volle nadruk legt op de *verkiezende* God, op het zalig worden uit *genade* alleen, onder afwijzing van elke vorm van *synergisme* en *pelagianisme*, volgens welke het heil tot stand komt door samenwerking van God en de mens.

Het heil is in de volle zin *gave* van God. Het zalig worden is *alleen* te danken aan Gods verkiezende liefde. Tegen deze achtergrond komt de vraag op, of met deze verkiezingsleer en met deze heilsleer wel een welgemeend aanbod der genade aan *allen*, die het Evangelie horen, te verbinden is. Is dat dan van Gods zijde welgemeend en waarachtig? Is dit niet met de linkerhand terugnemen, wat met de rechterhand wordt aangeboden? Is het niet eerlijker en consequenter de lijn vanuit de verkiezing en verwerping door te trekken, en van geen '*aanbod der genade*' te willen weten en de prediking van het Evangelie te beperken tot de uitverkorenen? Wie enigermate op de hoogte is van de dogmageschiedenis, weet dat deze vragen, wel niet met de regelmaat der klok, maar dan toch wel met de regelmaat der eeuwen terugkomen. Is het vuur van deze strijd in het ene land geblust, dan laait het in een ander land weer hoog op. Denk aan de strijd, die in de laatste decennia gewoed heeft in de *Christian Reformed Church* in Amerika en wat ons land betreft, aan de strijd in de Gereformeerde Gemeenten, die op een schisma is uitgelopen.

Zonder ons al te veel in deze strijd te verdiepen, willen wij de zaak wat breder ophalen. Ten allen tijde is de vraag gesteld, of de prediking van de vrije, verkiezende genade Gods niet een remmende en *verlammende* werking heeft op de prediking van het Evangelie aan een ieder die dit hoort. Velen, die de leer van de verkiezende God van harte beamen, weten er toch geen weg mee, en maken van deze leer maar een slapend leerstuk en gaan eenvoudig hun weg door het Evangelie van de opgestane Christus te verkondigen. Zij waren bevreesd dat het levende en beweeglijke, het roepende en appellerende van het Evangelie verkracht wordt door de verkiezing ('*praedestinatie*'), waardoor toch ook alles van tevoren zou vaststaan, en wijzen op de valse lijdelijkheid, die het gereformeerde leven als een noodwendige schaduw met zich mee zou trekken op haar tocht over deze aarde.

Heeft de prediking dan nog wel waarlijk zin? Spreekt de Schrift niet duidelijk van de oneindige waardij van het werk van Christus? Wordt er niet duidelijk gezegd, dat God also lief deze wereld gehad heeft, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft? Christus is toch niet gekomen om de wereld te veroordelen, maar om die te behouden? In Christus heeft toch de Vader de wereld, de dingen in de hemel en op aarde tot Zichzelf verzoend? Hij vergadert ze in deze bedeling tot één.

Uit al deze kosmische aspecten, die met vele uit te breiden zijn, heeft Origenes geconcludeerd, dat Christus door Zijn lijden en sterven de *gehele* wereld verlost heeft, niet alleen alle mensen, maar ook *alle andere redelijke wezens*, namelijk de gevallen engelen en verder alle schepselen. Origenes zei verder: 'Christus is wel slechts eenmaal gestorven in de voleinding der eeuwen, maar de kracht van Zijn dood is genoegzaam tot verlossing, niet alleen van de tegenwoordige wereld, maar ook van die, welke vroeger bestaan heeft of later bestaan zal, en niet alleen van de mensen, maar ook van de hemelse geesten!'

Dit gevoel van Origenes is ten allen tijde door de Christelijke kerken verworpen. De opvatting van de kerk is altijd in zoverre persoonlijk (*'particularistisch'*) geweest, dat alle dingen uit Colossenzen 1:20 beprekt werden, en dat men daaronder bijvoorbeeld niet verstond: de gevallen engelen. Wel heeft men vaak in de gang van de dogmageschiedenis uit het woord der wereld of allen in verband met Christus geconcludeerd, dat Christus voor alle mensen hoofd voor hoofd voldaan heeft en dat de plaatsvervangende genoegdoening (*'satisfactio vicaria'*) dus als universeel moest worden opgevat.

Voor Augustinus' tijd spreken de kerkvaders zeer algemeen (*'universalistisch'*) over de heilswil van God en over de verzoening van Christus. De volle nadruk viel op de voorkennis (*'praescientia'*) aan Gods zijde en op de wilsvrijheid van 's mensen zijde, al was deze door de zonde verzwakt. In de strijd met Pelagius moesten de dingen wel aan de orde komen. Het is Augustinus geweest, die duidelijk de persoonlijke (*'particuliere'*) voldoening leerde. Wel liggen er allerlei fasen in de ontwikkeling van Augustinus. Aanvankelijk leerde hij dat God aller zaligheid wil, dat indien een voor allen gestorven is zij allen gestorven zijn, dat wie verloren gaan, niet hebben *willen* geloven, dat wie gelooft, dat vrijwillig doet. En dat Christus een verzoening is voor de gehele wereld en alle dingen, hemelse en aardse dingen met elkander verzoend heeft. Maar in later tijd legt Augustinus er de nadruk op, dat de heilswil van God en de verzoening door Christus beperkt is tot de verkiezing (*'predestinatie'*). Hij bewijst dit door te zeggen, dat als het getal der predestinatie van die zalig worden, eeuwig en onveranderlijk door God is bepaald en hun alleen de genade des geloofs en der volharding geschonken wordt, en dat daartussen de stelling niet te handhaven valt, dat Christus voor alle mensen hoofd voor hoofd heeft voldaan.

Een bekende tekst is 1 Timotheüs 2:4: 'God wil dat alle mensen zalig worden en tot kennis der waarheid komen'. Augustinus heeft van deze tekst in zijn werken verschillende verklaringen gegeven. Aanvankelijk heeft hij gedacht (zie ook 'Schriften tegen die Semipelagianer') aan de algemene heilswil van God. Van Roomse zijde is opgemerkt dat Augustinus deze exegetische nooit herroepen heeft. Later heeft hij het '*Omnes*' verklaard als *alle* gepredestineerden (*'omnes praedestinati'*). Nog later aan de praedestinatie uit alle volken en klassen van het menselijk geslacht. Dan denkt hij dus aan de klassen van mensen, waarvoor de voorbede der gemeente moet plaats vinden.

Dan wordt het woord 'allen' dus 'allerlei'. Ik kom daar straks nog op terug, vooral in zijn 'De correptione et gratia' en in zijn 'Enchiridion' gaat hij uitvoerig op deze vragen in. Daarom kan het door Rome gemaakte argument dat Augustinus in zijn eerste exegetische nooit heeft herroepen van de algemene heilswil Gods, niet veel indruk maken. Hij geeft daarvan later in zijn latere werken namelijk een doorlopende bestrijding ook van zijn vroegere standpunten. Voortdurend brengt Augustinus de persoon en het werk van Christus *alleen* met de verkorenen in verband. Christus heeft door Zijn opstanding de uitverkorenen ('gepraedestineerden') tot een nieuw leven geroepen. Hij heeft door Zijn bloed, hen die gerechtvaardigd moeten worden, vrijgekocht. Ieder die door Christus bloed is vrijgekocht, is een mens. Echter niet ieder, die een mens is, is ook door het bloed van Christus vrijgekocht. Niet één van hen, voor wie Christus is gestorven, zal verloren gaan.

Zoals bekend heeft de kerk het standpunt van Augustinus reeds spoedig ingeruild voor het 'Semi-pelagiaanse' standpunt. De Semi-pelagianen zeiden 'dat God allen met gelijke liefde omvat, en allen een gelijke mate van genade toedeelt'. Prosper heeft daartegenover gesteld: 'dat er niemand door God van de prediking van het Evangelie, van het getuigenis van de wet wordt uitgesloten, dat het hen allen aangaat, maar het ongeloof schrijven wij toe aan de mensen'. Het geloof echter is een gave van God, zonder welke niemand tot de genade komt. Prosper legt zeer de nadruk op de algemene zorg van God voor de mens, waardoor hem allerlei weldaden geschonken worden, maar volgens hem wil God toch niet de zaligheid van allen op gelijke wijze. Hij schenkt niet allen de genade in een gelijke mate. In zekere zin geven de volgelingen van Augustinus wel toe, dat de dood van Christus voor allen is, maar efficiënter komt Zijn dood alleen ten goed aan de uitverkorenen ('praedestinatie'), voor wie Christus de dood inging. Zowel de synode van Arles (475) als de synode van Orange (529) spraken dit uit: dat alle gedoopten kunnen vervullen, wat tot de zaligheid nodig is. Zij veroordeelden niet alleen het standpunt van Augustinus, maar ook dat van zijn gematigde volgelingen.

Latere synoden laveren nog wat heen en weer en kwamen tenslotte tot de solutie (Valence 855) 'dat Christus niet Zijn bloed had gestort voor die goddelozen, die van het begin der wereld tot aan het lijden van Christus wegens hun ongodvruchtig leven tot de eeuwige verdoemenis waren veroordeeld, maar dat die prijs al eens betaald was voor hen, die in Christus geloofden'. De behandeling van de middeleeuwse scholastiek is wel een boeiende. Genoeg, dat als conclusie kan worden gesteld, dat het 'semi-Pelagianisme' in de Roomse kerk hoe langer hoe meer veld won en deze voorstelling min om meer algemeen aanvaard werd, dat God door Zijn 'voorafgaande wil' ('*voluntate antecedente*') aller zaligheid wil en Christus voor alle liet voldoen, maar dat Hij in Zijn 'volgende wil' ('*voluntas consequens*') rekening hield met het goede en kwade gebruik dat de mensen van hun vrijheid en van de aangeboden genade gemaakt hebben.

Wanneer wij bij Luther terechtkomen, is hier richtinggevend zijn polemieken met Erasmus, waarin hij het pleidooi voert voor de alvermogene kracht van de Heilige Geest en de slaafs gebonden wil. Luther zelf heeft dit steeds een van zijn beste werken genoemd. Het zou de moeite lonen dit werk in zijn ruggengraat te behandelen, maar de tijd daarom ontbreekt. Bij de oudere Luther vinden wij steeds meer een beklemtoning van het geloof, niet als werk van een mens, maar dan toch als compensatie van zijn vroegere nadrukken.

Wij vinden in de Lutherse theologie aanvankelijk de universele heilswil Gods en de slaafse wil van de mens naast elkander staan. Deze beiden blijken elkander in de dogma-geschiedenis niet te verdragen, want al spoedig vond de gedachte ingang in de Lutherse theologie, dat God met Zijn 'voorafgaande wil' (*'voluntas antecedens'*) aller zaligheid wil, maar met Zijn 'volgende wil' (*'voluntas consequens'*) Hij die alleen wil, wier geloof en volharding Hij vooruit heeft gezien.

Geheel anders leert Calvijn. Hij sluit zich wat de leer van de verkiezing, van zonde en genade geheel aan bij Augustinus, al verwerkt hij het op zijn eigen schrift gebonden, geniale wijze. Via Calvijn komen zijn grondnotities van zijn bijbels verstaan in onze belijdenisgeschriften. De Nederlandse Geloofsbelijdenis en ook de catechismus zijn typisch Calvinistisch met de onderscheidende accenten. Ditzelfde geldt ook van de Dordtse Leerregels, al staat de kerk daar in een strijdpositie met al de gevaren van dien. Deze strijdpositie is opgeroepen door de Remonstranten, die zich althans volgens hun publicaties aanvankelijk alleen maar verzetten tegen al te extreme uitingen van de verkiezingsleer, maar er bleek meer achter te zitten.

Het grondbezwaar tegen de Remonstranten van alle tijden, vooral in de dagen voor en na Dordt is immer geweest, dat zij de 'inwendige genade' (*'gratia interna'*) (tussen twee haakjes, dit is iets anders dan de 'ingestorte genade' (*'gratia infusa'*) van Osiander) in het krachtdadig roepen van de zondaar tot de zaligheid ontkenden en daardoor een bekering en geloof zonder wortel in de mens stelden. Van de offerande van Christus leerden zij dat deze voor alle mensen is gebracht, ook voor hen, die wegens hun ongeloof de vruchten van deze dood nooit deelachtig worden. Daardoor wordt het karakter van deze offerande aangetast. Dan is zij niet meer een voldoening aan de eis der goddelijke gerechtigheid, een dragen van de straf, die de zondaar verdient, ook niet meer een verwerving van de feitelijke en werkelijke zaligheid, maar is zij geworden een voorbeeldige straf, welke God om andere redenen dat zijn strenge gerechtigheid noodzakelijk en voldoende achtte (de zogenoemde *'acceptilatie'*) die dus voor de mens eigenlijk niets verwierf, maar alleen voor God het recht en de mogelijkheid stelde, om opnieuw met de mensen te onderhandelen en nieuwe voorwaarden, zulke als Hij zou willen, voor te schrijven, van dewelke de volbrenging aan de vrije wil des mensen hangen zou.

Zie hiervoor verder de Dordtse Leerregels die zowel positief zijn in het uiteenzetten van de waarheid als negatief in het afwijzen van de dwalingen. De wellicht aanvankelijk niet bedoelde gevolgen van het Remonstrantisme zijn geweest, dat de wet Gods van haar absoluut karakter is beroofd, geloof en bekering als een nieuwe wet zijn opgevat, de verkiezing na de voldoening werd geplaatst en van de vrije wil van de mens afhankelijk is gemaakt. Bovendien kan de vraag gesteld worden, waarom Christus waarachtig God moest zijn, wanneer Zijn offerande alleen in de billijkheid en de gepastheid en niet in de eis der goddelijke gerechtigheid haar grond en maatstaf vond. Is het dan niet mogelijk, dat zij door een heilig en rechtvaardig mens werd aangevat en volbracht? Daarom geeft het altijd te denken als een stelling in een proefschrift verdedigd werd, dat de Remonstranten de voorlopers zijn geweest van de latere modernen. Het is echter zonneklaar, dat de Remonstranten ter Dordtse synode wel verslagen zijn geworden, maar dat hun leer getriomfeerd heeft in de Lutherse en Anglicaanse kerk, in velerlei sekten en ook binnen het gereformeerde protestantisme een machtige invloed heeft gehad en nog altijd heeft.

In de catechismus wordt beleden, 'dat Christus de last van de toorn Gods tegen de zonde van het gehele menselijke geslacht heeft gedragen' (H.C., vr. en antw. 37) dit is nog iets anders dan een '*algemene voldoening*'. In de geloofsbelijdenis in Frankrijk, Nederland, en Schotland wordt er niet uitdrukkelijk over gesproken. Wel in de Leerregels van Dordt. Daarin wordt beleden, 'dat de dood van Christus van oneindige kracht en waardigheid is, overvloedig genoegzaam tot verzoening van de gehele wereld', Hier krijgen wij het onderscheid in de begrippen van de '*genoegzaamheid*' ('*sufficiens*') en de '*krachtdadigheid*' ('*efficax*'). Reeds Augustinus leerde: genoegzaam ('*sufficiens*')_voor allen, en krachtdadig ('*efficax*') voor de uitverkorenen. Ook tegen deze formulering zijn bezwaren ingebracht, omdat wanneer Christus *genoegzaam* wel voor allen gestorven was en niet *krachtdadig*, dit reden gaf tot misverstand en men de weg bereidde voor de onderscheiding '*voorafgaande wil*' ('*voluntas antecedens*') en '*volgende wil*' ('*voluntas consequens*').

Interessant is in dit verband de ontwikkeling van de theologie te volgen in Schotland. Immers daar werd het geloof en de bekering zodanig tot conditie gemaakt door sommigen, dat men terecht vreesde voor de prediking van een nieuwe wet. Daarom werden de aanhangers van deze school genoemd de '*Neonomianen*'. Om deze gevaarlijke klip de ontgaan en tegelijk het aanbod der genade te bewaren, leerden de Erskines en Boston en anderen dat de offerande van Christus een *algemene* genoegzaamheid had voor *alle* mensen. Ieder mag geloven in Christus, want God gaf Hem aan de wereld in haar geheel. Ieder mag gepredikt worden, dat er goede tijding voor hem is, dat er een Zaligmaker gezorgd is voor hem, dat er een gekruisigde Christus is voor hem.

Voor dit *algemene* aanbod beriep men zich op Mattheüs 22:14: 'velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren', en Mattheüs 28:19: 'Gaat dan heen, onderwijst al de volken, dezelve dopende in Naam des Vader, en des Zoons, en des Heiligen Geestes' en Johannes 3:16: 'Alzo lief heeft God de wereld gehad'. Zo poogde men zowel een begrensde verzoening als een algemene roeping te verbinden. Weer anderen gingen de moeilijkheid oplossen door onderscheid te maken tussen een '*algemene*' genade en een '*bijzondere*' genade, tussen een '*algemene*' roeping, en een '*bijzondere*' roeping, tussen een '*uitwendig*' en een '*inwendig*' verbond. Onder deze pogingen zijn ook te rangschikken de gedachten, dat *alle* mensen door de dood van Christus in een te redden toestand gekomen zijn; dat als Christus Rechter over allen is, dan ook Zijn middelaarschap tot *allen* moet zijn uitgebreid in de verzoening; dat Christus de wet in allen heeft vervuld, dus ook de naaste heeft liefgehad, en dat die naaste onbepaald is en dus alle mensen heeft liefgehad, niet alleen met woorden, maar ook met de daad van Zijn leven en sterven.

Na in het midden van de vorige eeuw gaat het steeds meer de algemene kant uit, en wordt de *particuliere* voldoening niet alleen door de modernen, maar ook door van Oosterzee en Doedes geloochend. Dat wil niet zeggen, dat zij uitstierf, immers overal waar de gereformeerde beseffen bleven, bleven ook de vragen over het '*aanbod der genade*'.

In de theologie van Barth komen de dingen heel anders te staan. Hij leert zoals bekend, dat de verkiezing vanwege de verwerping van de ene mens Jezus Christus *alle* mensen omvat. Hier is van een aanbod *geen* sprake meer, omdat de prediking kortweg mag omvatten: Gij mens zijt met God verzoend, gij zijt verkoren, geloof dat en leef in vrede. Hier wordt de leer der plaatsvervanging uitgebreid tot *alle* mensen en zijn de schaduwen, die er vallen vanuit de leer der verkiezing over de prediking van het Evangelie weggevaagd. Hier gaan '*heilsuniversalisme*' (uit de dogmageschiedenis bekend) gepaard met een '*verkiezing-suniversalisme*' (uit de moderne theologie) hand in hand.

Wanneer wij al in de loop der eeuwen ondernomen indrukwekkende pogingen overzien, dan treft ons hoezeer de leraren der kerk geworsteld hebben met de vraag naar de '*genoegzaamheid*' en de '*krachtdadigheid*' van de dood van Christus. Bij het vruchtbaar onderzoek naar het '*aanbod der genade*' is het vaak van beslissende betekenis, welke positie men in deze vragen heeft gekozen. Maar dit kan wel gezegd worden, dat er bij alle verschil toch een overeenstemming in deze vragen is, dat allen die zich op *Bijbelse* bodem bevinden belijden, dat niet *alle* mensen zalig worden! Ook hierover is men het eens, dat de offerande van Christus op zichzelf volkomen voldoende ware, om niet alleen sommigen, maar om alle mensen te doen delen in de vergeving der zonden en het eeuwige leven. In deze zin zijn alle *universalisten* toegedaan het bijzondere karakter van de genade en de *particularisten* belijden het genoegzaamheid van de offerande van Christus, wat haar innerlijke waarde betreft. Het grote verschilpunt is steeds geweest, of het de wil en de bedoeling Gods was, dat Christus Zijn offerande bracht voor de zonde van *alle* mensen zonder uitzondering, dan wel voor de zonden degenen, *die* Hem van de Vader gegeven zijn. Hier hebben wij ons te wenden tot de Schrift.

2. Wat leert ons de Heilige Schrift?

Het valt ons bij de lezing van de Schrift altijd op, dat de dood van Christus nooit geabstraheerd voorkomt, maar altijd staat in het verband met de raad en het welbehagen Gods en het heil van de gemeente. Dat verband kan zijn met de *velen*: 'Door Zijn kennis zal Mijn Knecht de Rechtvaardige *velen* rechtvaardig maken, want Hij zal hun ongerechtigheden dragen'. (Jesaja 53, let ook op het laatste vers: 'veler zonden gedragen') Maar lees ook: Mattheüs 20:28: 'Zijn ziel gegeven tot een rantsoen voor velen'. En in Mattheüs 26:28: 'Dit is Mijn bloed, het bloed des Nieuwen Testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt'. En in Romeinen 5 staat: velen achter Adam, velen achter Christus. En in Hebreëen 2:10: 'Hij leidt velen kinderen tot heerlijkheid'. In Hebreëen 9:28: 'Christus heeft veler zonden weggedragen'.

Dit verband kan er ook zijn met Zijn *volk*. In Mattheüs 1:21 staat: 'Want Hij zal Zijn volk zalig maken van hun zonden'. En in Titus 2:14: 'Die Zichzelf voor ons heeft overgegeven, opdat Hij ons zou verlossen van alle ongerechtigheid en Zichzelf een eigen volk zou reinigen, ijverig in goede werken'. Hebreëen 2:17 spreekt van de verzoening van de zonden van het volk. Dit lezen we ook in Hebreëen 7:27. En ook Hebreëen 13:12 spreekt van de heiliging van Zijn volk. Dit verband is er op andere plaatsen met Zijn schapen. De goede Herder stelt Zijn leven voor de schapen; deze schapen horen Zijn stem en volgen Hem. De Joden zijn echter niet van Zijn schapen, zij geloven niet. Van de schapen wordt gezegd, dat Jezus ze kent en dat zij Hem volgen. Zij die geheiligd worden, worden Zijn broeders genoemd in Hebreëen 2:11. In Johannes 11:52 wordt Jezus de 'Bijeenvergaderaar' genoemd van het Joodse volk maar ook van de kinderen Gods, die verstrooid waren.

Wanneer de apostel in Hebreeën 2 Jezus sprekende invoert, zegt Hij: 'Ziedaar Ik en de kinderen, die Gij mij gegeven hebt'. Even verder, dat Jezus deze kinderen, 'die vlees en bloed deelachtig zijn, zo is Hij ook desgelijks derzelve deelachtig geworden, opdat Hij door den dood te niet doen zou dengene, die het geweld des doods had, dat is, den duivel; En verlossen zou al degenen, die met vreze des doods, door al hun leven, der dienstbaarheid onderworpen waren'. (Hebreeën 2:14 -15)

Een zeer bekend en herhaald voorkomende uitdrukking voor het verband met Jezus werk is verder: 'de *gegevenen* van de Vader'. Deze *gegevenen* des Vaders zullen tot Jezus komen, en zullen niet verloren gaan, maar opgewekt worden ten uitersten dage. Zij komen door de trekking des Vaders. Jezus geeft hun het eeuwige leven Hij bidt voor hen, niet voor de wereld. Hij wil dat ze hij Hem zijn, opdat zij de heerlijkheid van Hem mogen aanschouwen, die de Vader Hem gegeven heeft.

Jezus' werk staat in verband met Zijn *gemeente*. Deze heeft Hij verkregen door Zijn eigen bloed (Handelingen 20:28.) Deze gemeente heeft Jezus lief en heeft zich voor haar overgegeven: (Efeze 5:25). Nog vaker komt de uitdrukking voor van: Zijn *lichaam*. Christus is het Hoofd der gemeente en is de Behouder van het lichaam.

Vooraf het woord *gelovigen* komt vaak voor. Van de gelovigen wordt gezegd dat zij gerechtvaardigd zijn door Zijn bloed en behouden worden van de toorn. Dat Christus voor hen is overgegeven. Dat Christus als het Pascha voor hen is geslacht. Van de gelovigen wordt gezegd dat zij 'verlossing hebben door Zijn bloed'. En dat 'zij door één Geest toegang hebben tot de Vader', en dat zij 'met vrijmoedigheid mogen toegaan tot de troon der genade' en 'een grote Hogepriester hebben', die medelijden kan hebben, waarom zij mogen toegaan om barmhartigheid te verkrijgen. En dat zij een Hogepriester hebben die door Zijn bloed de gewetens reinigt van dode werken om de levende God te dienen, enzovoort, enzovoort.

De werkingen van de dood van Christus Zijn dus maar niet zo in het algemeen, zonder adres, maar gericht op de velen, op Zijn volk, op Zijn schapen, op Zijn broeders, op de kinderen Gods, op de van de Vader *gegevenen*, op de gelovigen.

Behalve deze genoemde en in getal overweldigende vele Schriftplaatsen zijn er plaatsen waar over '*allen*' gesproken wordt. 'Wij dwaalden allen als schapen. Wij keerden ons een iegelijk naar zijn weg, maar de Heere heeft onzer aller ongerechtigheid op Hem doen aanlopen'. (Jesaja 53: 6). Denk ook aan de perikoop uit Romeinen 5, waar over 'allen uit Adam' gesproken en over 'allen uit Christus' gesproken wordt. Denk ook aan 1 Corinthe 15 waar staat: 'Want gelijk zij alle in Adam sterven, also zullen zij ook allen in Christus levend gemaakt worden'. En in 2 Corinthe 5:15: 'Als die dit oordelen, dat indien één voor allen gestorven is, zij dan allen gestorven zijn, opdat degenen, die leven niet meer zich zelve zouden leven, maar die die voor hen gestorven en opgewekt is'. In Hebreeën 2 wordt gezegd, dat Christus door de genade Gods voor allen de dood zou smaken. Het opmerkelijke is, dat in het daarop volgende vers 10 weer gesproken wordt van de velen, die Hij tot de heerlijkheid leiden zou.

Daarom is het de grote vraag of wij in de vraag of Christus voor *velen* of voor *allen* gestorven is, en daarop de Schriftplaatsen nagaan niet bezig zijn een aan de Schrift vreemde problematiek in te dragen. Want hoewel de bepaaldheid tot Zijn volk enzovoort het verreweg in de Schrift wint, geloof ik toch, dat wij aan de extensiteit van de verzoening in de Heilige Schrift onrecht doen wanneer wij de velen of weinigen tegenover allen gaan uitspelen en omgekeerd. Nog afgezien daarvan, dat het te verdedigen valt, dat 'allen' heel vaak op de gemeente ziet, op hen die achter Christus staan. Moeten wij veeleer denken aan het triomfantelijke van de dood en de opstanding van Christus, die niet voor de enkeling, maar voor zijn volk, en voor de velen, voor allen die Christus toebehoren.

Wanneer wij het woord *allen* verstaan in de zin van alle mensen hoofd voor hoofd, dan komen wij bij Origenes terecht, die toch leerde de weder herstelling van alle dingen. Maar de Schrift spreekt met grote vreugde over de betekenis van de dood van Christus. Ondanks het behoud van de ontroerende werkelijkheid van de verwerping van Christus door velen, of de gedachte dat er teveel mensen behouden zouden worden.

Daarom wordt Christus in de Heilige Schrift met vreugde aangewezen als 'het Lam Gods, dat de zonde der wereld draagt', dat God 'alzo lief de wereld had, dat Hij 'de Zaligmaker der wereld is', dat Hij 'wil dat alle mensen zalig worden en tot kennis der zaligheid komen'. Immers er is één God, er is ook één Middelaar Gods en der mensen, De mens Christus Jezus. Deze heeft Zichzelf gegeven tot een rantsoen voor allen. 'De zaligmakende genade Gods is verschenen alle mensen en onderwijst ons, dat wij de goddeloosheid en de wereldse begeerlijkheid verzakende, matig rechtvaardig en godzalig leven zouden in deze tegenwoordige wereld'. Immers is de Heere lankmoedig over ons, niet willende dat enige verloren gaan, maar dat zij allen tot bekering komen. Aan de prediking der verzoening zijn geen grenzen gesteld, immers Hij, dat is Christus, is niet alleen een verzoening voor onze zonden, maar ook voor die van de gehele wereld. Johannes de apostel getuigt tenslotte, dat de Vader Zijn Zoon gezonden heeft tot een Zaligmaker der wereld.

Wij hebben bij al deze Schriftplaatsen wel in het oog te vatten, dat hier heel duidelijk een andere bedeling aan de orde is dan in het Oude Testament. Immers toen was het heil tijdelijk begrensd tot het uitverkoren volk Israël. Maar rondom kruis en opstanding vindt de heilshistorische wending plaats naar de heidenen, naar alle volkeren. Immers het Evangelie moet gepredikt worden aan alle creaturen. Er is geen aanneming des persoons voor God. Alle onderscheid tussen Jood en heiden is verdwenen. Hier wordt gepredikt, dat God niet alleen geen lust heeft in de dood van de goddeloze in Israël, maar ook niet in de dood van de goddeloze onder de heidenen. Vandaar dat de dood van Christus zulke wereldwijde aspecten verkrijgt. Hij is namelijk het brood Gods, dat de wereld het leven geeft. Hij heeft Zijn leven gegeven voor de wereld. En dat aan alle creaturen het evangelie gepredikt mag en moet worden. Hieruit te concluderen, dat de voldoening *algemeen* is, is een sprong waarvoor noch Schrift, noch ook de praktijk enige aanleiding kan geven. De Schrift en de ervaring leren ons dat *niet* allen, maar velen of weinigen met de dood van Christus in aanraking komen, en tot waarachtige bekering komen.

Verder is hier te denken aan de eenheid van Christus werk in Zijn vernedering én in Zijn verhoging. En ook te denken aan de eenheid tussen de offerande en de voorbede van Christus. Aan de eenheid van de verwerving en de toepassing. De offerande van Christus is de *grond* van de voorbeding. Daarom strekt de voorbeding van Christus zich even ver uit als Zijn offerande. Het is uit de Schrift duidelijk, dat de offerande van Christus *particulier* is: 'Ik bid voor hen, Ik bid niet voor de wereld, maar voor diegenen, die Gij Mij uit deze wereld gegeven hebt'. In de gemeenschap met alle gelovigen zegt Paulus in Romeinen 8 'dat Christus voor ons bidt'. Christus leeft altijd om voor hen te bidden, die door Hem tot God gaan. De voorbede van Christus aan het kruis voor Zijn vijanden kan moeilijk als een gebed voor hun zaligheid worden verklaard, maar meer als een niet toerekenen van hun schrikkelijk misdrijf van de kruisiging.

Daar is een onverbreekelijke samenhang tussen de weldaden van Christus (denk aan de zogenoemde gouden keten in Rom. 8:28-34) en het vinden van de grond in de dood van Christus. Het loopt God nooit uit de hand. Net zomin Hij toeziende was bij de verwerving van het heil, maar werkende was, net zo min is de Heere de toeziende bij de uitdeling van het verworven heil. Christus is het hoofd van Zijn gemeente, dat is Zijn lichaam, dat uit Hem Zijn wasdom bekommt. Hij is de eerstgeborene en wij zijn broederen.

De gemeente is geen toevallige grootheid die evengoed groter of kleiner zou kunnen zijn, maar vormt in Christus een organisch geheel, dat in Hem als de tweede Adam besloten ligt. Daarom strekt zich de toepassing even ver uit als de verwerving. De toepassing is in zekere zin reeds in de verwerving besloten. Immers alle gelovigen zijn objectief reeds in Christus gekruisigd, gestorven en begraven en opgestaan, ja met Hem in de hemel gezet. Daarom gaat het verschil ten diepste niet over de vraag, *of* Christus voor de velen of voor allen gestorven is, maar gaat het over de *aard* en de kracht van Christus persoon en werk. Het gaat over de vraag: is Christus een *werkelijke* Zaligmaker, totaal, geheel en afdoende, ja of nee? Diegenen die God liefheeft en voor wie Christus voldeed, worden ook onfeilbaar en zeker zalig. Hieruit kan de conclusie worden getrokken, dat of God heeft *alle* mensen liefgehad en Christus heeft voor *allen* voldaan, maar dan worden zij ook *allen* onfeilbaar zalig of zij worden dat niet. Maar als dan het laatste waar is, dan kan men ook niet zeggen, dat God *allen* heeft liefgehad met die bijzondere liefde, waarmee Hij de uitverkorenen tot de zaligheid leidt, noch ook, dat Christus voor allen gestorven is en voldaan heeft, ook al werpt zijn dood voor alle mensen enige vruchten af.

Daarom wordt in de 'Canones' beleden, dat dit is geweest 'de gans vrije raad en de genadige wil en voornemen God des Vaders, dat de levendmakende en zaligmakende kracht van de dierbare dood Zijns Zoons zich uitstrekken zou tot *alle uitverkorenen*, om die allen met het rechtvaardigmakende geloof te begiftigen en door dit geloof onfeilbaar tot de zaligheid te brengen'; dat is, God heeft gewild, dat Christus door het bloed van Zijn kruis, waarmee Hij het nieuwe verbond bevestigd heeft, uit alle volkeren, stammen geslachten en tongen diegenen, allen en die alléén, krachtiglijk zou verlossen, en die van eeuwigheid tot de zaligheid verkoren en van de Vader Hem geven zijn.

Naar mijn bescheiden mening ging het verschil van Dordt niet zozeer over de vraag *velen-weinigen*, maar over de vraag naar de *aard* van het werk van Christus! Want naarmate men het werk van Christus in zijn verwerving gaat uitbreiden, wordt aan de krachtbaarheid van Zijn dood te kort gedaan. En zo gaat men het werk van Christus juist verkleinen en beperken. De onlosmakelijke band tussen verwerving én toepassing werd en wordt nog zo vaak los gemaakt. Dan vloeit de toepassing niet meer voort uit de verwerving, en is met haar niet gegeven, maar dan worden allerlei tusseninstanties in het leven geroepen. Daarmee bedoel ik niet de prediking en de middelen, maar veel meer de *vrije wil* of de half gebonden wil. Dan heeft God Zijn Zoon tot de dood van het kruis verordeneerd zonder de bepaalde raad van iemand zeker zalig te maken. Christus verwierf door Zijn dood voor niemand zeker de zaligheid. De toepassing van de zaligheid hangt tenslotte af van de vrije wil van de mens.

Deze wil moet het werk van Christus aanvullen, in beweging brengen en vruchtbaar maken. En in werkelijkheid doen overgaan. Hier krijgen wij het bekende woord: Christus verwierf niet de werkelijkheid van de zaligheid, maar de mogelijkheid, niet de feitelijke *'reconcilistio'* maar de *'potentiele'*. Dan verwierf Christus voor ons de mogelijkheid, dat God een verbond der genade met ons zou aangaan, om ons daarin de vergeving der zonden en het eeuwige leven te schenken, namelijk *indien* wij geloven. Dan blijft er voor ons iets over om te doen, namelijk: *geloven*. Dan zijn onze zonden niet vergeven in de dood van Christus, maar ligt er de mogelijkheid van Gods kant dat Hij vergeeft, indien wij en nadat wij geloven.

Wat dus bij de loochening van de particuliere voldoening aan *breedte* in schijn gewonnen wordt, wordt in de *diepte* en in de krachtbaarheid verloren. Het allergrootste bezwaar tegen deze voorstelling moet zijn: hier wordt het zwaartepunt *uit* de Christus *in* de christen verlegd. Men maakt van de verzoening een zelfstandigheid, die verder al of niet met de bijstand van de Heere Jezus en de Heilige Geest aan de mens wordt verbonden. Eigenlijk wordt hier het werk Gods gesteriliseerd, als een grootheid beschouwd, die kant en klaar is en niet verder werkzaam is. Christus blijft dan ergens staan en gaat niet in de indrukwekkende tekenen van Zijn lijden en dood mee. Maar Christus dood is uitermate werkzaam ook vandaag. Hij zet Zijn werk op grond van Zijn offer voort. Het roept door die werkzaamheid de gehele schepping tevoorschijn en is niet eerder klaar voordat Hij het Koninkrijk aan God de Vader heeft teruggegeven. Hij *opent* niet de mogelijkheid, maar Hij *maakt* metterdaad zalig!

Hij heiligt Zichzelf opdat ook zij geheiligd zouden zijn. Hij gaf Zich voor de gemeente over, opdat Hij ze heiligen en Zichzelf heerlijk zou voorstellen. Zowel de gemeente als Christus zijn één. (Hebreeën 2:11) Christus en Zijn gemeente zijn niet van elkander te scheiden, maar zijn één lichaam. In en met Christus worden alle dingen geschonken: de aanneming tot kinderen, de verlossing door Zijn bloed, de gave des Heiligen Geestes, het geloof de bekering, een nieuw hart en een nieuwe geest. Dat wil zeggen, zoals er bij het kruis in hemel en op aarde schokkende dingen gebeurde, zo gebeurt er ook wat met een mens, die in het heil van Christus wordt betrokken.

Tenslotte is er op te wijzen dat de werken Gods naar buiten (waartoe toch zeker de verwerving en de toepassing van de zaligheid gerekend mag worden) werken zijn van de *drie-enige* God. Wanneer de Vader *alle* mensen met dezelfde goddelijke liefde liefhad, de Zoon voor *allen* voldoet, zou het werk van de Heilige Geest zijn het werk der zaligheid tot diegenen, die metterdaad zalig worden te beperken. Dan krijgen wij een tweestrijd in God. Dan zou er strijd zijn tussen de bedoeling Gods, die aller behoud wenst en de wil of de macht Gods, die de zaligheid niet aan alle kan deelachtig maken. Op deze weg is geen stilstand mogelijk. De dogmen in de kerkgeschiedenis leren ons dan ook, dat men zich steeds neigt naar een *alverzoening*, waarbij het onzeker wordt of de Heere ten tweede male het wraakzwaard zal trekken tegen diegenen die het Evangelie ongehoorzaam zijn geweest. Is dit alles niet in strijd met de gerechtigheid en de waarheid Gods, die wanneer Hij Christus voor allen liet voldoen, toch nog verzoende zonden zou straffen? Het universalisme komt tenslotte tot de stelling, dat de enige zonde waarom de mens verdoemd wordt, het *ongeloof* is, omdat alle andere zonde reeds verzoend zijn, maar deze ene niet.

Deze (al te) lange inleiding was nodig om het noodzakelijk fundament te leggen voor de prediking van het Evangelie en het aanbod der genade. Immers het is op grond van de Schrift duidelijk, dat de verkiezing Gods en de particuliere voldoening door Christus niet zonder onderscheid (*deterministisch*) zich voltrekt, maar door de levende en de bewogen verkondiging van het Evangelie. Met de verzoening door de dood van Christus is tegelijk en onlosmakelijk gegeven de dienst der verzoening de prediking. Dat is niet een bijkomend of los aanhangend deel der verzoening, maar een wezenlijk deel.

Paulus spreekt van de noodzaak (*'anagkè'*) van de prediking dat in de Grieks Hellenistische wereld zulk een ijzeren klank had. De klank van het volstrekt onontwijkbare, het volstrekt noodwendige. In dat verband zegt hij: 'Wee mij, indien ik het Evangelie niet verkondig'. Toch is deze *'anagkè'* niet te passen in het koude deterministische, maar in het *'niet anders kunnen'* en dat met blijdschap! Het is niet een 'tegen wil en dank' meegesleurd worden, een doen wat men eigenlijk niet wilde, maar veeleer een *'niet anders kunnen'*, met een stralend gezicht over de overwinning door Christus behaald.

Kittel tekent in zijn boek 'Theologisches Wörterbuch' aan, dat hiermee niet alleen de blijdschap in de dienst is getekend, maar ook de schrik: Wee mij, wil ik het oordeel van de verdoemenis ontgaan, dan kan en mag ik mij aan deze Evangelieprediking niet onttrekken. Het is dus allerminst zo dat de prediking van het Evangelie eigenlijk vanuit de verkiezing *overbodig* zou zijn, maar is zinvol, is geboden, is noodzakelijk! Juist de prediking geeft wel getuigenis van de grote heilsdaden Gods in het verleden, maar zij draagt in dat getuigen deze in het heden.

Het kan dus duidelijk zijn dat de belijdenis van de verkiezende God allerminst de prediking van het Evangelie *uitsluit*; integendeel zij stimuleert deze juist! Toch valt niet te ontkennen, dat bij een bepaalde interpretatie van de leer der verkiezing, die dan deterministische tendensen krijgt, het apostolisch elan verbleekt en de introvertheid in de hand werkt. Waarbij de loop in de verkondiging naar de einden der aarde wordt ingeruild voor een zo goed als het maar kan door de wereld te komen. De verschillende vormen van de lijdelijkheid (die intussen wat anders zijn dan de lijdzaamheid) zijn daarvan een waarschuwend teken.

Men kan de vraag stellen, of men in de kerk en in de dogmengeschiedenis wel altijd de verbanden van de verkiezing in het oog heeft gevat en of men haar niet heeft laten schuiven vanuit Romeinen 9:11 naar Romeinen 1? Of men haar niet uit boek drie van de Institutie in de dogmatische bezinning, en ondergebracht heeft onder de *'locus de Deo'*? Hier is waakzaamheid naar alle kanten geboden, omdat de dogmatische bezinning nu eenmaal geen vrijblijvende aangelegenheid is en een directe weerspiegeling geeft in de prediking in een bepaalde tijd.

Want juist daar, waar Paulus uitdrukkelijk de verkiezende genade Gods aan de orde stelt, die haar schaduw vindt in het voorbij gaan en het verharden van de Farao met al de consequenties, die hij daar trekt, spreekt hij uitdrukkelijk: 'Hoe zullen ze dan Hem aanroepen in Wie ze niet geloofd hebben? Hoe zullen zij geloven in Hem, van Welken zij niet gehoord hebben?' 'Hoe zullen zij horen zonder die hun predikt'? Uitdrukkelijk wordt betuigd: 'dat liefelijk zijn de voeten desgenen, die het goede boodschapt', die zegt: 'Uw God is Koning'. Het is mogelijk, dat er een prediking is, waarbij deze staat onder de dictatuur van de verkiezing en zij deterministische tendensen verkrijgt. Het bederf van het beste is nu eenmaal altijd het slechtste. Dan wordt in de prediking en in de Schrift de druk van de causaliteit ingedragen, die wijsgerig gekleurd is en met de Bijbel niet van doen heeft. Wanneer eenmaal de verkiezing uit de Bijbelse verbanden is losgemaakt, gaat alles schuiven en wordt de prediking van het Evangelie dood gedrukt, of wanneer de natuur in dit geval de Evangelieprediking sterker is dan de leer toch min of meer als een *'insluiper'* gewaardeerd. Dan is de noodzaak (*'anagkè'*) en de drijvende kracht van de liefde van Christus aan het deterministische stelsel opgeofferd!

Nergens worden deze vragen indringender aan de orde gesteld dan in de Dordtse Canones. Want God roept de mens. Het is wel interessant na te gaan, in welke verbanden de roeping, waarmee de Heere een mens roept, in de Schrift voorkomt. Immers de Dordtse leerregels zeggen: 'En opdat de mensen tot het geloof worden gebracht, zendt God goedertierenlijk verkondigers van deze zeer blijde boodschap, tot wie Hij wil en wanneer Hij wil; door wier dienst de mensen geroepen worden tot bekering en geloof in Christus de Gekruisigde'. (D.L. 1,3) verder: 'Voorts is de belofte van het Evangelie, dat een iegelijk, die in de gekruisigde Christus gelooft niet verderve maar het eeuwige leven hebbe: welke belofte alle volkeren en mensen tot welke God naar Zijn welbehagen Zijn Evangelie zendt'. 'Zonder onderscheid moet verkondigd en voorgesteld worden, met bevel van bekering en geloof' (D.L. 2,5). In D.L. 1,6 wordt gesproken van mensen, die door het Evangelie geroepen zijnde, zich niet bekeren, noch in Christus geloven maar door ongeloof vergaan. Verder wordt in D.L. 3/4,8 gesproken van Christus, door het Evangelie hun aangeboden zijnde.

Hier is reeds heel wat gezegd: God *zendt* niet alleen in Zijn goedheid dienaren, maar God *roept* ook! Deze roeping is een verbijzondering van de roeping die er uitgaat van al Gods werken in de schepping, uit de gangen van de historie, uit de leidingen en ervaringen van het leven. Zeker komt de roeping tot ons door het Evangelie, maar deze mag toch niet worden losgemaakt van Die, welke door natuur en geschiedenis tot ons komt. Christus die de Middelaar der herschepping is, is ook de Middelaar der Schepping! Hij is de *Logos*, door welke alle dingen geschapen zijn, en in Wie alle dingen hun bestand hebben. Hij schijnt als het licht in deze wereld en verlicht ieder mens, komende in deze wereld.

God doet aan *allen* mensen goed, vervult ook de harten der heidenen met spijs en vrolijkheid. Men noemt dit wel een roeping, die niet zozeer in woorden als wel door zaken tot ons komt. Het zijn de '*zaden der religie*' waarover Calvijn spreekt, die wij niet moeten uitwissen uit angst voor allerlei vormen voor de religie, die niet de ware zijn. En die wij ook niet moeten overschatten, omdat hoe belangrijk ook deze spraak van God is, zij door de boosheid van onze natuur ongenoegzaam is tot de zaligheid. Ja, hoewel wij door haar Gods eeuwige kracht en Goddelijkheid kunnen leren kennen, wij door het ten onder houden van de waarheid juist aan grover en groter ongerechtigheid kunnen worden overgegeven. (Romeinen 1 en 2) Toch is zij van rijke betekenis, maakt zij het leven op deze aarde mogelijk en is in Gods hand een middel, waardoor de roeping door het Woord ('*vocatio verbalis*') wordt voorbereid en mogelijk gemaakt.

Het werk van God, hoe gespreid het zich aan ons voordoet, is in God één. Het Evangelie komt niet ineens tot alle volkeren, maar heeft een lange weg doorlopen alvorens het uit de bedding van Israëls volksbestaan wordt geleid tot de heidenen. De roeping door het Woord waarover de Dordtse leerregels spreken, is een roeping vanuit het *Evangelie*, die bindt door de Wet Gods en ontbindt door het Evangelie. Bij en rondom deze roeping is de Heilige Geest aanwezig, omdat Christus deze Geest als Zijn Geest in de gemeente heeft uitgestort. Van deze Geest gaan allerlei werkingen uit: overtuigende van zonde, gerechtigheid en oordeel. Was deze Geest niet in het midden van de gemeente aanwezig, Hij kon ook niet worden gelasterd en tegengestaan, uitgeblust en bedroeft, voorgelogen.

In dit krachtenveld van de Heilige Geest gaat de roeping uit tot allen, die onder het Evangelie komen. De Heilige Schrift beveelt dit uitdrukkelijk en zegt dat velen, die wel geroepen waren, toch ongehoorzaam waren, het Evangelie verwierpen, het bloed van Christus onrein achtten en aan de vreselijke zonde van het ongeloof schuldig stonden. Op al deze gronden moet met kracht volgehouden worden dat er een roeping is die uitgaat tot allen, die het Evangelie horen. Geen belijdenisgeschrift spreekt meer over de ernst van deze roeping en aanbidding dan de Dordtse leerregels ('*Canones*') Hoe kan dat? Sluit het één (de pre-destinatie daar uitdrukkelijk geleerd) het ander (de welgemeende ernstige aanbidding van Christus) niet uit? Ten allen tijde is van de zijde van de universalisten tegen dit naast elkaar stellen van verkiezingen en aanbod der genade aan ieder geopponeerd. En niet alleen tegen deze naast elkander plaatsing, want door de '*Canones*' wordt dit nog zonder kramp en zonder gewetenswroeging gedaan.

In de eerste plaats moet ter beantwoording van deze vraag bedacht worden, dat de Heilige Schrift niet het rechtlijnige denken kent, maar het gebroken denken of misschien juist: het bekeerde denken. Immers de belijdenis van de verdorvenheid ('*corruptio*') van de menselijke natuur sterkt zich zeker ook uit over het denken. Immers de natuurlijke mens (de psychische mens) verstaat niet de dingen die des Geestes Gods zijn. Zij zijn hem een dwaasheid en hij kan ze ook niet verstaan. Niet alleen het hart, maar ook het verstand dient tot God bekeert te worden. Het Evangelie is een dwaasheid voor de Griek en een ergernis voor de Jood. Daarom dient zowel de Griek in ons, als ook de Jood gekruisigd te worden. Dat is geen kleinigheid. Immers tot een van de essentiële delen van de bekering behoort, dat alle bol-werken geslecht worden en wij onvoorwaardelijk alle gedachten geleid zien onder gehoorzaamheid aan Christus. Dat is zeker ook de gehoorzaamheid aan Zijn Woord. Tot dit uitleveren dringt ons de Heilige Geest.

Daarom zijn niet wij, maar de Heere verantwoordelijk voor deze beide zaken. Over het verband hopen wij straks nog verder na te denken. Die kunnen wij in de Schrift vinden. Haarr eenheid kan alleen in het geloof worden gezocht en gevonden.

Het *bevel* van Christus het Evangelie aan een ieder te verkondigen is het einde van alle tegenspraak! De uitkomst van de prediking is vast en zeker niet alleen voor hen, die de voorkennis (*'praescientia'*) belijden. God kan toch niet bedrogen uitkomen. De uitkomst van de wereldgeschiedenis kan voor Hem geen teleurstelling zijn. De uitkomst van de prediking ligt niet voor onze verantwoording, maar voor die van de Heere! Wij hebben desnoods als dwazen met en in het Evangelie het Woord aan allen uit te dragen. Wij hebben de mensen niet aan te spreken op hun verkoren of voorbijgegaan zijn (denk aan Art. 16 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis) maar op hun *zondaar* zijn. Niet op hun verkoren zijn, dat is ons (zonder dat deze mensen tot het geloof gekomen) zijn onbekend, maar op hun verloren zijn. De prediking is als het uitwerpen van een net in de zee, dat goede en kwade vissen vangt. Het is als de zon, dat zowel het onkruid als de tarwe beschijnt, gelijk het zaad van de zaaier, dat zowel in de goede als in de ondiepe en steenachtige aarde valt.

Verder is de bezinning geboden waaruit nu eigenlijk het aanbod der genade bestaat. Bestaat het uit het zeggen: Christus is in uw plaats gestorven, uw zonden zijn verzoend? Of moeten wij dit naar de laatste theologische stand van zaken uitbreiden en zeggen: niet alleen is Christus voor u gestorven, maar gij zijt ook uitverkoren, en de verwerping is u gepasseerd, toen Christus uw verwerping om Zich nam? Dit is de ene kant. Maar nu de andere kant, waarin sommigen ernstige bezwaren blijken te hebben tegen een *algemeen* aanbod der genade, omdat zij menen, dat niet aan een *ieder* mag worden gezegd, dat hem/haar Christus wordt aangeboden. Wie enige geneigdheid heeft zich in deze vragen te verdiepen, kan terecht bij A.C. de Jong: *'Het welmenend aanbod der genade'*, de visies van H. Hoeksema en K. Schilder, een proefschrift in het Engels aan de Vrije Universiteit. Die kan ook terecht in de jarenlange strijd die er gevoerd is tussen R. Kok, vroeger predikant in de Gereformeerde gemeente te Veenendaal, tegenwoordig Christelijk Gereformeerd predikant te Ede, en Dr. Steenblok, predikant bij de Gereformeerde Gemeente te Gouda. Over en weer zijn er allerlei brochures verschenen, in kerkbodes artikelen aan gewijd, die ons inzicht kunnen geven in de onderhavige kwesties. Ik acht mij vanavond ontslagen al deze onverkwikkelijke strijdpunten op te heffen, maar zie het veeleer als mijn taak hoewel kennismemend van deze strijd, theïstisch vanuit de Schrift en de belijdenis een uiteenzetting te geven. Wanneer wij dus te ener zijde de mensen horen verkondigen: uw zonden zijn verzoend, geloof dit. En ter andere zijde vanuit de verkiezing het welmenend aanbod der genade horen te loochenen en de prediking alleen tot de uitverkorenen zien beperken, is deze bezinning wel dubbel geboden! Want dan zijn het geen beschouwelijke dingen meer, maar vragen, waar mee wij in de prediking staan of vallen!

In de eerste plaats bezien wij het standpunt van de bestrijders van het aanbod der genade. Immers zij willen de aanbieding terugbrengen tot een voorstellen van Christus, een voor ogen schilderen, een vertonen, maar van een aanbieden zou geen sprake zijn. Er is geen appèl, geen nodiging, geen aanbod. Die nodiging en dat aanbod kan er niet in liggen, omdat Gods eis is wel tot *allen* (men onderscheidde dat wel), maar van een aanbieding aan *allen* willen deze mensen niet weten, God eist slechts zonder meer.

Vanuit de verkiezing en de verwerping valt er zowel licht als schaduw. En zowel de lichtstreep als de schaduw moeten corresponderen met de verkiezing en de verwerping. De mens moet wel geloven, maar wat hij moet geloven is niet duidelijk. Hij mag in ieder geval niet geloven, dat hij genodigd is geworden. De bedoeling van de prediking van het Evangelie aan de verworpenen is hen te verharden. De zin der prediking is de verharding der verworpenen en de redding van de uitverkorenen.

Deze gedachtegang is aan de Schrift vreemd. Ook de Dordtse Leerregels spreken erover, dat het God aangenaam is dat de geroepenen metterdaad komen. Hier is de verkiezing en de verwerping in een *schema* gevat, waarin de prediking van het Evangelie beschadigd, zo niet doodgedrukt wordt. Ook hiervan heb ik in de praktijk ontstellende voorbeelden mee-gemaakt. Hier is ook de bewogenheid van Paulus vertrokken. Hij spreekt niet alleen over de noodzaak ('de *anagkè*'), maar ook over het overtuigen van beiden Joden en Grieken, dat Jezus de Messias is. Hier is ook het staan in de dienst der verzoening ernstig ontwricht, waardoor Paulus weet 'dat God in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende was en nu het woord der verzoening in ons heeft gelegd', hierin bestaande, 'dat wij nu als gezanten van Christuswege u bidden: Laat u met God verzoenen'.

En dit is Bijbels: Immers de dienaren roepen, bidden en vermanen, maar in werkelijkheid roept, bidt, vermaant God zelf door ons. Hier hebben wij een roepende vermanende God. Deze past niet in het schema van de bestrijders van het aanbod der genade. Maar ook niet in het schema van hen, die het aanbod der genade laten opgaan in de mededeling: Gij zijt verzoend, uw zonden zijn gedragen, geloof dit. Want dit is in strijd juist met de roep van de apostel: 'Laat u met God verzoenen', of misschien beter vertaald: 'Laat het met u tot een afgesloten verzoening komen'. Hoe dit met de natuurlijke logica is te rijmen, dat de verkondiging enerzijds inhoud: God heeft Zichzelf verzoend door de dood van Christus en anderzijds: Laat u met God verzoenen, is niet aan *mij* dit op te lossen. Daar heb ik geen enkele verantwoordelijkheid voor, maar het is waar, het is goddelijk waar! Daarom is de boodschap niet: Gij zijt verzoend, maar vanuit de werkelijkheid dat God in Christus de wereld met Zichzelf verzoend heeft: komt tot *Christus*, opdat gij met God verzoend wordt!

Hier is plaats voor de weg des geloofs. Hier is God de Heilige Geest Zelf tegenwoordig, die Zich het werk der toe-eigening niet uit de hand laat nemen, maar juist voltrekt, immers op het standpunt van de universalisten is het lang niet zeker of deze verzoening tot een afsluiting komt, maar op het standpunt van Paulus zeker wel. Want Christus verwierf de *gehele* zaligheid, ook het geloof *én* ook de bekering. Hij is juist daarom ter rechterhand Gods verhoogt om Israël te geven bekering en vergeving der zonden. Het geloof behoort wezenlijk tot de verzoening. Op dit geven dient op een Schriftuurlijke wijze de nadruk te vallen, zonder dat iets afdoet van de roeping en de noodzakelijkheid te geloven. Hier wordt de volle spanning gehandhaafd en geen oplossing gezocht dan in een *persoonlijke* ontmoeting met Christus, op een persoonlijk omhelzen van zijn heil en genade.

De eis: bekering en geloof wordt hier gawe en een verrukkelijke bezigheid van het hart. Daarom is het geloof geen werk, geen prestatie onzerzijds. Het is geen conditie, geen verstandelijke toestemming van een leerstelling, Christus is voor u gestorven, maar een steunen op Christus Zelf, een vertrouwen om Zijn offerande alleen, is een levend geloof.

Dit is een eenvoudige weg, maar een zekere weg, omdat aan dit geloof de zaligheid onlosmakelijk verbonden is. Dan is het Evangelie veel ruimer dan alle universalisten ooit beloven kunnen. De grondfout bij al deze zaken is deze: men is meer bezorgd voor de goede uitkomst van zichzelf dan over de waarheid Gods. Men buigt de waarheid Gods naar zich toe, desnoods tegen de duidelijke Schriftgetuigenissen in. Zonder de weg te gaan, die God ons wijst. Een illustratie: Toen ik met een collega over deze dingen een gesprek voerde, was hij een ogenblik diep onder de indruk, maar op een bepaald punt zei hij: als dit waar is (namelijk als een verlorene alleen op genade leren pleiten), dan heb ik niets meer waar aan ik mij vast kan houden. Daarom hield hij vast aan zijn kinschap, zonder dat hij ooit dit als een gave uit Gods hand had ontvangen. Zie hier de dwaasheid die in allerlei vorm voorkomt! Men keert de orde Gods om.

Daarom is de voorstelling van de verzoening meestal een weerspiegeling, niet alleen van eigen geaardheid, maar ook van eigen persoonlijke houding tegenover God. Daarom is de waarheid Gods existentieel, en gaat dwars door ons als predikers heen en: wee ons, wanneer wij de mensen misleiden! Wij behoeven voor de mensen geen credit te hebben, die staan in de Schrift zeer laag genoteerd, maar wij kunnen hoog credit hebben voor een biddende roepende en vermanende God. Het is van uitzonderlijk belang, dat wij de werken van de drie-enige God niet laten bevriezen rondom de heilsfeiten. En dat wij niet stremmend werkzaam zijn rondom kruis en opstanding, maar de volle doorstoot van de verzoening prediken door middel van het aanbod der genade. Hier ligt een van de dodelijke wonden van de prediking in deze tijd. Men blijft vaak in het 'constaterende' hangen en dat verdort de gemeente. Men heft de werkzaamheden op om tot Christus te komen. En er gebeurt ten diepste niets in de gemeente, omdat men voorzichtiger is met de mens dan met Gods waarheid! Overal waar de leerstellingen Gods levend Woord verdringen, bijvoorbeeld de rationalistische leerstelling: als ik uitverkoren ben kom ik er toch wel, wordt de zak met lamheid geslagen, omdat men Gods waarheid voor eigen gedachten heeft ingeruild. Men wil ten diepste niet de weg van Gods waarheid, die de weg is des geloofs. Maar men wil verzelfstandigd buiten God om de zaligheid beërven.

Daarom is de verkiezing het hart van de kerk ('de *cor ecclesia*'). Dan is zij het best te vergelijken met een *tafel* in de kamer: Rondom deze tafel speelt het gezinsleven zich af. De deur geeft toegang tot de kamer. Maar wanneer wij de inrichting gaan veranderen, de tafel van haar plaats slepen en deze voor de deur (de prediking van het Evangelie) plaatsen, dan kan niemand in de kamer komen, en is het gezinsleven ontwricht. Dan wordt de verkiezing de blokkade bij uitnemendheid. Maar zo is het niet. Immers de verkiezing is de verkiezing der *genade*. En de genade is juist vrij. Deze geschiedt niet naar menselijke verdienste of waardigheid, maar uit genade! Daarom is de leer der verkiezing zowel voor de gelovigen als voor de ongelovigen tot onuitsprekelijke troost. Immers dan is er voor de allerellendigste hoop. Als Pelagius en het Farizeïsme gelijk hadden, dan waren de tollenaars uitgesloten. In de diepste grond is het Pelagianisme zo vreselijk hard. Er is dus geen prediking van het Evangelie en geen aanbod van de genade *ondanks* de verkiezing (als een gelukkige inconsequentie) maar *dankzij* de verkiezing! Niemand mag geloven, dat hij een verworpene is, want elk wordt dringend en ernstig geroepen en is verplicht te geloven in Christus tot de zaligheid. Deze eis en verplichting functioneren niet maar in het algemeen, maar zijn gegrond in de welgemeende nodiging.

Deze uitnodiging houdt in: onszelf verootmoedigen en ons heil alleen in *Christus* te zoeken. Wanneer hiertegen opgemerkt wordt, dat God dan toch het heil aanbied aan mensen, van welke Hij besloten heeft sommigen voorbij te gaan en niet met het ware geloof te begiftigen, dan keert dit zwaard ook terug tot hen die de voorkennis (*'praescientia'*) leren. Immers ook zij beweren, dat God onfeilbaar van te voren weet, wie dit krachtens vrije wil zullen aannemen of verwerpen. Maar er is meer. Wanneer Calvijn over deze dingen nadenkt, zegt hij: hoe kan dit nu: God biedt enerzijds de zaligheid aan allen en neemt Zichzelf voor, sommigen voorbij te gaan? Hier staat Calvijn voor duizelingwekkende diepten en hij buigt zeer ootmoedig voor God: begrijpen doe ik het niet, maar ik beleid, dat God rechtvaardig is en meent wat Hij zegt. Hier weigert Calvijn filosoof te worden en blijft theoloog in het geloof. Ik meen, dat hier een van de kenmerkende verschillen tussen Barth en Calvijn aan de dag treedt. Immers Barth is niet blijven staan, waar Calvijn bleef staan. Hij heeft de universaliteit van de prediking gegrond op de *universele* verkiezing, die in de dood van Christus manifest is geworden. De prediking van het Evangelie vormt voor Barth de overgang van hen, die het weten naar hen, die het nog niet weten, maar toch reeds in die verkiezing betrokken zijn. Objectief is de situatie voor gehele wereld een ander geworden. De verwerping heeft haar schaduw verloren en is omgezet in een blijde boodschap: Christus stierf voor u en gij zijt verkoren. Elke spanning tussen verkiezing en prediking is hier weggevallen.

Wanneer wij dan opnieuw gaan luisteren naar de Dordtse Leerregels, dan valt ons op dat deze (met erkenning van de leer der verkiezing) de aanbieding van Christus ten volle wil handhaven. Zij verwerpen van harte het schema van de mogelijkheid van zalig worden met daarbij verder de vrije wil van de mens. Zij stellen uitdrukkelijk de gerichtheid van de dood van Christus aan de orde, maar handhaven evenzeer de aanbieding. Daarmede behielden zij het uitzicht op de barmhartigheid Gods. De vrijheid van de genade is in het geding. Met grote openheid wordt geleerd, dat als deze roeping van het Evangelie niet wordt aangenomen, dat niet ligt aan een gebrek of ongenoegzaamheid van Christus offer, maar aan eigen schuld. Daarom moeten wij ook uit komen boven het dilemma van universaliteit (in welke vorm dan ook) of helemaal geen aanbod.

Wij moeten de prediking de volle plaats geven. De prediking gaat uit in zijn roepende appellerende kracht, gericht op de zondaar in zijn nood. De prediking mag niet vervallen in een *mededeling* van een nieuwe stand van zaken, een nieuwe staat van verzoend zijn. Nee, in de prediking handelt God Zelf! Hij is erbij! Hij gaat met Zijn werk door. Hij neemt mensen mee. In deze prediking gebeurt wat! God is even wezenlijk bij de toepassing als bij de verwerving. Hij is niet de toezienende voogd, toezienende hoe de mens beslissen zal. Elke objectieve werkelijkheid buiten het geloof om, beroofd de prediking van zijn kracht. Het Evangelie is dan ook niet een op zichzelf staande macht, maar is het *kleet* waarin Christus onder ons wandelt. Zo verschijnt Hij als het licht der wereld, en gaat het Evangelie allen aan. Hier komen alle kosmische aspecten tot hun recht. En behoeft men niet met een bevooroordeelde dogmatische exegese deze van hun zin te beroven. Integendeel! Maar bij dit alles *blijft* de noodzakelijkheid van het geloof en de bekering. En wel niet als een onmogelijkheid, maar als een werkelijkheid, zoals Christus erover sprak: 'Wie gelooft...' En dat andere woord: 'Die gelooft die heeft... maar die niet gelooft, de toorn Gods blijft op hem.

Men kan net zoveel van een open situatie in de prediking spreken als men wilt, men zal moeten toegeven, dat daar het eigenlijke probleem nog niet ligt. Wanneer men eenmaal positie gekozen heeft in de *universele* verkiezing, is het niet in te zien hoe men de wederoprichting aller dingen ('de *apokatastasis_pantoon*') kan ontgaan en het geloof de Bijbelse plaats blijven geven.

De wereldwijde aspecten van het Evangelie blijven gehandhaafd, ook wanneer wij de gedachtegang van Barth verwerpen. De Schrift is vol van deze aspecten. Reeds bij Abraham: alle geslachten, alle volken. Maar nergens is dit een universele een *vanzelfsprekendheid*. In Israël blijft er immer een rest over. De anderen vervallen aan het oordeel Gods. Het gaat steeds door allerlei gerichten heen. Het doel blijft de wereldwijde verkondiging. Pinksteren blijft gericht op de vervulling van hemel en aarde, maar in de weg van bloed vuur en rookdamp. Het komen van het Koninkrijk Gods is verweven met de oordelen over de verwerping van het Evangelie. Met deze prediking mogen wij ook uitgaan. Ook nu heeft God geen lust in de dood van de goddeloze, maar daarin dat hij zich bekere en leve. Het geen lust hebben is niet een gehumaniseerde mensenzelfde van God, maar een duidelijk en concreet de weg wijzen tot de bekeering. Zo mogen wij ook alle teksten zien, waarin sprake is van '*allen*'. Allen tot bekering komen. Enzovoort. Hier gaat het niet om een abstracte wil van God, ook niet om een door de beslissingsvrijheid begrensde wil van God, maar om die wil Gods die in een dynamisch leven verband van de prediking voorkomt. Het gaat om de gerichtheid om de bekering, om het komen tot de kennis der waarheid.

En wanneer wij dan opnieuw op de vraag naar de krachtbaarheid ('*efficax*') van deze wil stoten, dan kunnen wij met heilige eerbied niet anders zeggen, dat er in de krachtbaarheid van deze wil stadia zijn. Sommigen spreken van een *inwendige* en *uitwendige* roeping. Dit schema heeft zijn gevaren, al versta ik onmiddellijk wat ermee bedoelt wordt. Maar wanneer wij hier uit- en inwendig hanteren, doen wij aan de Schrift tekort, die niet spreekt van een roeping aan het oor en het hart. Immers, ook wat men de uitwendige roeping pleegt te noemen komt in het hart. Hoe zou men anders van verharding des harten kunnen spreken? Hier zijn wij niet met een oplossing klaar. Hier staan wij immer voor de volle prediking van het Evangelie van het zalig worden door genade alleen. Van het blijvend roepende getuigenis van de Heilige Geest, van de vermurwing van wat hard is, van de krachtdadige en tegelijk zoete werking van de Heilige Geest, en voor het verwerpen van het Evangelie. Eigen schuld. Dit is nooit doorzichtig te maken. Concreet: twee mensen horen dezelfde prediking: de één valt ervoor en wordt er door gered de ander gaat het voorbij en wordt eronder verhard. Bij dit alles hebben wij te waken tegen het *relatief* maken van de prediking, waar de mensen enkel en alleen op het welbehagen Gods wijzen, dat in Christus door de prediking van het Evangelie tot hen komt. Wij hebben de mensen niet te wijzen op de *verborgen* wil Gods, maar op de *geopenbaarde* wil Gods!

Ook deze onderscheiding is een gebrekkige en aan kritiek onderhevig. Wij kunnen alleen zeggen dat de verborgen wil, (maar dan ook die wil) als betrouwbaar is te stellen. Tussen de bezinning, de dogmatische bezinning op de leer van de verkiezing en het algemeen aanbod in de prediking ligt wel een grote spanning (die er blijven moet) maar geen tegenspraak is. In de roeping van het Evangelie handhaaft God de eer van Zijn Naam, en het recht dat Hij op Zijn schepselen heeft, zelfs op de meest diep gezonkene. Daarom zijn wij ten diepste afhankelijk én zijn wij verantwoordelijk! Maar voor God!

Daarom blijft het de verantwoordelijkheid van de predikers over deze verkiezende God niet te zwijgen. Misbruik heft het rechte gebruik niet op. Wanneer de verkiezing tot een *slapend* leerstuk wordt uit angst voor de ondergraving van de verantwoordelijkheid der gemeente, wordt zij een *bestreden* leerstuk! Dan verarmt de gemeente. Want de verkiezing (door middel van het aan bod der genade gerealiseerd) is een machtige troost. Het beoogt de eer van God, werkt de troost en laat genade alleen genade zijn. Daarin zal de dreiging en de waarschuwing nooit mogen ontbreken. Immers de ontsluiting van het Koninkrijk der Hemelen geschiedt door middel van de belofte....! Maar de toesluiting werkt dit ook! Immers alle ongelovigen en die zich niet van harte bekeren, wordt verkondigd en betuigd, dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hen ligt, zolang als zij zich niet bekeren. Naar welk getuigenis God zal oordelen beide in dit en in het toekomstige leven. Dat wil zeggen: wel oordeelsprediking, maar nooit los van de verkondiging van het Evangelie. Op deze wijze gaat in vervulling het woord van Christus: 'Ik ben tot een oordeel in deze wereld gekomen, opdat degenen, die niet zien, zien mogen, en die zien, blind worden'. (Johannes 9:39)

En de uitkomst ligt vast. Het aanbod *doet* wat! Het is voorspoedig overal waar de Heere het laat horen! En het resultaat is (een schone tekst om ergens afscheid te preken): 'er geloofden er zoveel als er verordineerd waren ten eeuwigen leven'! Dat is een danklied en een troost!

G. Boer, Lunteren 25-4-'59